

чтобы коммуниканты могли в активном речевом общении с максимальной эффективностью использовать обрабатываемый языковой материал.

Обсуждая проведенную игру, следует проявить такт особенно при оценке результатов первой ролевой игры. Отрицательная оценка деятельности ее участников неизбежно приведет к снижению активности. Желательно начать обсуждение результатов игры с удачных моментов и лишь затем перейти к недостаткам. В ходе игры преподаватель не исправляет ошибки, а лишь незаметно записывает их, чтобы на следующем занятии обсудить наиболее типичные.

Можно также записать ход игры на магнитную ленту, а затем вместе с учащимися прослушать фонограмму либо всей игры, либо отдельных ее фрагментов. При анализе игры можно записать необходимую информацию с магнитофона на доску. Фономатериалы игры дают четкое представление о том, что не получилось в игре, какие языковые формы были использованы не адекватно ситуации, что выпало из поля зрения во время подготовки игры.

Ролевую игру можно отнести к обучающим играм, поскольку она в значительной степени определяет выбор языковых средств, способствует развитию речевых навыков и умений, позволяет моделировать общение учащихся в различных речевых ситуациях.

Важнейшее значение для понимания функции ролевой игры в развитии имеет выяснение ее значения для развития потребностной сферы, для возникновения новых потребностей, которые в игре формируются. Ролевая игра строится на межличностных отношениях, которые реализуются в процессе общения. Являясь моделью межличностного общения, ролевая игра вызывает потребность в общении, стимулирует интерес к участию в общении на иностранном языке.

Н.Б. Рашэтнікава

НЕКАТОРЫЯ АСПЕКТЫ Вывучэння творчасці Ф.Багушэвіча ў старэйшых класах

Творчасць выдатнага беларускага паэта XIX ст. Францішака Багушэвіча займае цэнтральнае месца ў школьнай праграме X класа.

Нягледзячы на тое, што вучні ўжо знаёміліся з творамі паэта ў базавай школе, новы этап засваення патрабуе ад іх глыбока асэнсавання

творчай індывідуальнасці Ф. Багушэвіча. Менавіта таму мы супастаўляем, параўноўваем, разглядаем творы мастака слова ў кантэксте айчыннай літаратуры і блізкароднасных літаратур. Актуалізуючы веды па біяграфіі Ф. Багушэвіча, паступова, пажадана акцэнтаваць увагу школьнікаў на асобе паэта-праўдашукальніка, “мужыцкага” адваката, пра якога яшчэ пры жыцці хадзілі легенды. Для Багушэвіча вышэй за ўсё была вера ў чалавека, няшчаснага, пакрыўджанага.

Менавіта таму, што больш за ўсё будучы мастак слова любіў Айчыну, ён узяў удзел у паўстанні 1863–1864 гг., а пасля паўстання выехаў на Украіну, дзе скончыў Нежынскі юрыжычны ліцэй, а потым працаваў на розных пасадах на Украіне і ў Расіі, пакуль не пайшоў у адстаўку ў 1884 г.

На ўроку можна з поспехам выкарыстаць партрэты і фотаздымкі Ф. Багушэвіча, напісаныя і зробленыя рознымі мастакамі. Заслугоўвае ўвагі партрэт Ф. Багушэвіча, які стварыў у 1930 г. Язэп Драздовіч. Фотаздымкі таксама з’яўляюцца фактамі матэрыяльнай культуры эпохі, якая дала беларускай літаратуры плеяду выдатных мастакоў слова.

У кнізе “Ад Чачота да Багушэвіча” Г. Кісялёў прыводзіць высокую ацэнку, якую дала польская пісьменніца Эліза Ажэшка беларускаму пісьменніку: “Памяць памёршага Францішка Багушэвіча ўшаноўваю глыбока і вестку пра яго смерць прыняла з сардэчнай смугою. Быў ён адным з высакароднейшых людзей, якія служылі нашай зямлі, а для мяне асабіста адным з вельмі нешматлікіх сяброў. Успаміны пра яго для мяне дарагія і самотныя” [1, с. 258].

Э. Ажэшку і Ф. Багушэвіча ядналі не толькі сяброўства, а найперш дэмакратычныя пазіцыі і гуманізм, якімі прасякнуты мастацкія творы.

Лічым неабходным звярнуць увагу настаўніка беларускай літаратуры на той факт, што станаўленні кожнай нацыянальнай еўрапейскай літаратуры тыпалагічна падобныя. Так, у вучэбным дапаможніку для Х класа (павышаны і паглыблены ўзроўні) Л.К. Тарасюк прыводзіць цікавыя падрабязнасці. Аналізуючы прадмову да паэтычнага зборніка “Дудка беларуская” даследчыца звяртае ўвагу на пэўныя аналогіі публіцыстыкі аўтара з літаратурным маніфестам французскага паэта XVI ст. Жаажэна дзю Бэле “Абарона і ўслаўленне французскай мовы”. Французскі паэт абураецца суайчыннікамі, якія не карыстаюцца роднай мовай і ўпэўнены, што іх мужыцкая мова няздольная да прыгожага пісьменства і інтэлектуальных трактатаў [2, с. 449]. Важна звярнуць увагу старшакласнікаў пры разглядзе прадмовы да “Дудкі беларускай” Ф. Багушэвіча на агульначалавечы кантэкст адраджэнскага руху. Беларускі

паэт згадвае вопыт станаўлення і развіцця розных славянскіх літаратур: балгараў, чэха, харватаў, украінцаў. Кожны са славянскіх народаў зведаў нацыянальны прыгнёт, але здолеў захаваць сваю культуру і мову.

На думку Ф. Багушэвіча, шлях, якім прайшлі іншыя народы “пабратымцы нашы”, павінен стаць стымулам для адраджэння беларускім народам сваёй культуры.

Лічым неабходным зрабіць акцэнт на асветніцтве Ф. Багушэвіча, які сваім прыкладам самаахвярнага служэння народу развівае традыцыі Еўфрасінні Полацкай, Францыска Скарыны, В. Дуніна-Марцінкевіча. Асветніцтва Багушэвіча мы бачым у абуджэнні гістарычнай памяці народа, нацыянальнай годнасці, самапавагі і разумення таго, што захаваць нацыянальную самаіндывідуальнасць можна толькі шляхам развіцця мовы і культуры.

У працэсе вывучэння паэзіі Ф. Багушэвіча лічым неабходным падкрэсліць наступныя аспекты: беларускі паэт змог глыбока прааналізаваць псіхалогію беларускага селяніна, паказаць не толькі сацыяльны ўціск, але і духўны воблік народа. Упершыню (калі не лічыць некаторых персанажаў В. Дуніна-Марцінкевіча і інш.) сапраўдным мастацкім героем твора стаў селянін. Пасля Ф. Багушэвіч пра беларускую літаратуру загаварылі як пра літаратуру мужыцкую.

Герой паэзіі Ф. Багушэвіча пакуль толькі задае пытанні. У вершы “Дурны мужык, як варона” ён не можа зразумець:

Глядзі! Горы паразрыты,
А чыгункай свет абвіты:
Усё з мужыцкай цяжкай працы,
Усе едуць у палацы;
Ў мужыка ж няма білета!
Ці ж не дурань мужык гэта? [3, с. 19]

Горка і абразліва гучыць рэфрэн у вершы: *Дык крычыце ж, біце ў звона: // Дурны мужык, як варона.*

Спецыфічнай асаблівасцю паэзіі Ф. Багушэвіча (у адрозненне, напрыклад, ад твораў В. Дуніна-Марцінкевіча) з’яўляецца аўтарскі погляд на свет і чалавека ў ім. Паэт глядзіць на свет вачыма селяніна і такім чынам распачынае традыцыю, якая будзе развівацца Янкам Купалам, Якубам Коласам і інш.

У селяніна, героя твора Ф. Багушэвіча нават няма імені. Яркі прыклад – Аліндарка з паэмы “Кепска будзе!” Праўда, прыканцы твора герой усё ж набывае страчанае імя і такім чынам у чытача аўтар пакідае пачуццё надзеі на справядлівасць. Праўда, за справядлівасць трэба змагацца:

А ён торбу ўзяў на плечы,
Па начальству просьбы жара.
Трэйчы Вільню, сем раз Ліду
Ён адведаў. Трэба ж ведаць, -
Прысягнуў, покi я выйду,
Навет дома не абедаць!
Раздабыў усе паперы,
Запісаў мяне ў сказку... [3, с. 74–75].

Як айчым з паэмы “Кепска будзе!” неабходна, на думку аўтара дабівацца справядлівасці, тады можа быць і вызваленне.

Аднак большасць герояў твораў Ф. Багушэвіча толькі скардзяцца на жыццё і мараць, што нехта апаможа ім вырвацца са спрадвечнага кола прыніжанасці. Напрыклад, як селянін з верша “Не цурайся”:

І падаў бы руку мне, сляпому,
І давёў бы мяне да дарогі:
Не блудзіў бы і я сярод лому
І калючак, што ранняць мне ногі! [3, с. 118]

Раім настаўніку беларускай літаратуры даць заданне школьнікам перад вывучэннем паэзіі Ф. Багушэвіча выпісаць у літаратурных сшытках усе магчымыя пытанні, якія ўзніклі ў іх пасля папярэдняга азнакамлення з творамі пісьменніка. Такі працэс дапаможа ператварыць вывучэнне творчасці Ф. Багушэвіча ў працэс асэнсаванага чытання і ўсведамлення аўтарскай пазіцыі мастака слова.

Літаратура

1. Кісялёў Г.В. Ад Чачота да Багушэвіча: Праблемы крыніцазнаўства і атрыбуцыі беларускай літаратуры XIX ст. Мінск, 2003.
2. Беларуская літаратура. Вучэбны дапаможнік для 10 класа. Мінск, 2001.
3. Багушэвіч Ф. Вершы. Мінск, 1976.